

ных форм собственности, реформирования экономических отношений внутри сложившихся структур.

Остается добавить, что эта интересная и, безусловно, нужная работа пришла к читателю под влиянием прочитанного А.Н. Сорокиным на историческом факультете БГУ спецкурса "Аграрная политика в Белоруссии: от Декрета до Кодекса о земле (1917–1990 гг.)".

**В.К. Коршук,
Ю.Л. Казаков**

Філасофія: Вучэбны дапаможнік / Л.Р. Краўчанка, М.І. Мартынаў, Р.І. Бліхарж і інш.; пад агульн. рэд. праф. А.С. Цернавога. Мн.: НКФ "Экаперспектива", 1996. 383 с.

У апошнія гады ў многіх краінах СНД выдадзена некалькі падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў па філасофіі. Але па-ранейшаму вельмі мала дапаможнікаў на беларускай мове. Гэты недахоп у некаторай меры скароціць кніга, што рэцэнзуецца. Даволі вялікі для такога выдання аб'ём (24 друк. арк.) дазваляе асвятліць усе асноўныя філасофскія праблемы. Выкладанне матэрыялу і пабудова працы вызначаюцца дастатковай паслядоўнасцю і лагічнасцю.

Адразу звяртае на сябе ўвагу кароткая прадмова-адозва да чытача. Тут аўтары фармулююць свой падыход да выкладання філасофіі, звяртаюцца да розуму чытача, настройваючы яго на разуменне вартасці свайго прадмета. У сувязі з гэтым растлумачваюцца як светапогляднае значэнне філасофіі ў фарміраванні актыўнай жыццёвай пазіцыі, так і яе метадалагічная роля ў развіцці культуры мыслення. Каб філасофія ператварылася ў аснову светапогляду, яе вывучэнне не павінна мець нічога агульнага з зазубрываннем асобных палажэнняў, а, наадварот, павінна падтурхоўваць да самастойнага роздуму і ўзважанага крытычнага аналізу актуальных падзей.

Аўтары не з'яўляюцца паборнікамі радыкальнага перагляду як зместу курса філасофіі, так і характару яе выкладання. Яны імкнучца зберагчы разумны баланс традыцый і навацый. У прыватнасці, гэта тычыцца адносінаў да марксісцкай філасофіі, як і інтэрпрэтацый айчынай гісторыі ў цэлым. Такая канструктыўна-крытычная пазіцыя мае на ўвазе і канкрэтна-гістарычны погляд на з'явы мінуўшчыны (у тым ліку і духоўныя) і паважлівыя адносіны да іх. Такі падыход найбольш поўна выкрываецца ў аповядзе пра сацыяльную філасофію, але значна слабей, калі размова ідзе аб вытоках марксісцкай філасофіі. У цэлым жа першы раздзел кнігі адзначаецца грунтоўнасцю гісторыка-філасофскага аналізу.

Патрэбна адзначыць таксама пяты раздзел — адзін з найвялікшых па аб'ёму, у якім на высокім тэарэтычным узроўні разглядаюцца не толькі традыцыйныя, але і такія сучасныя праблемы сацыяльнай філасофіі, як культура і цывілізацыя, цэнсныя адносіны, фармацыйны і цывілізацыйны падыходы да аналізу развіцця грамадства, актуальныя глабальныя праблемы сучаснага чалавецтва. На жаль, праблемы чалавека ў гэтым раздзеле асветлены надта бегла, хоць па логіцы ім павінна быць адведзена дастойнае месца не толькі ў раздзеле, а і ва ўсім дапаможніку. Але, відаць, у гэтым і праявілася

задума аўтараў — у выкладанні курса рухацца ад традыцыйных пытанняў аб сутнасці сусвету (матэрыя, свядомасць), дыялектыкі (яе законаў і катэгорыяў), пазнання і яго формаў да чалавека. Такі пункт гледжання мае права на існаванне, але таксама можа і аспрэчвацца.

Выкладанне формаў навуковага пазнання ў дапаможніку выдзецца традыцыйна, з пазіцый, якія ўжо трывала ўсталяліся, хаця і дастаткова карэктна. Але тут відавочна не хапае свежасці. У прыватнасці, зусім не выражаны адносіны аўтараў да актуальнай сёння праблемы парапсіхалагічных феноменаў. Яна не закранаецца нават у крытычным ключы. Выклікае здзіўленне таксама тое, што пры разглядзе формаў навуковага пазнання не толькі не дадзена іх агульная характарыстыка, але нават месца не знайшлося для такой іх, як *праблема!* Неапраўдана мала месца адведзена і асвятленню такой важнай філасофскай тэмы, як *метадзі і формы* навуковага пазнання. А яны ж адыгрываюць першаступенную ролю ў раскрыцці інструментальнай, метадалагічнай функцыі філасофіі. На фоне грунтоўнага разгляду сучаснай заходняй філасофіі ў залішне беглым аглядзе падаецца гісторыя рускай філасофіі. Гэтак жа аглядна і фрагментарна выкладаецца філасофская думка Беларусі.

Аднак, нягледзячы на адзначаныя недахопы, работа ў цэлым вылучаецца вытрыманай стройнасцю і змястоўнасцю. Яна, несумненна, будзе карыснай студэнтам і знойдзе сваё месца сярод вучэбных дапаможнікаў падобнага тыпу.

А.І. Осінаў

Spółczesność białoruskie, litewskie i polskie na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej (Białoruś Zachodnia i Litwa Wschodnia) w latach 1939–1941. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN, 1995. 406 s.

Дадзены зборнік артыкулаў падрыхтаваны Інстытутам палітычных даследаванняў Польскай Акадэміі навук на падставе матэрыялаў канферэнцыі, якая праходзіла ў Варшаве ў лістападзе 1993 г. У ім прадстаўлены працы як польскіх гісторыкаў, так і даследчыкаў з Беларусі, Літвы. Глыбіня і грунтоўнасць вывучэння розных аспектаў азначанай тэмы дазваляе лічыць кнігу сапідным навуковым выданнем.

Не сакрэт, што ў 1939–1941 гг. рэзка абвастрыліся беларуска-польскія ўзаемаадносіны. Прычын для гэтага было дастаткова. Як падкрэсліваюць аўтары многіх артыкулаў, вытокі недобрабычлівасці трэба шукаць яшчэ ў міжваенным перыядзе, калі Заходняя Беларусь (разам з Віленшчынай) уваходзіла ў склад Польшчы. Даследчык з Беларусі Аляксей Літвін акцэнтаваў увагу на афіцыйнай польскай палітыцы 1918–1939 гг. адносна праблем краю. Яго калега Аляксандр Вабішчэвіч прасачыў гэта на прыкладзе адносін да беларускай адукацыі. Напярэдадні верасня 1939 г. беларуская нацыянальная школа (за выключэннем самаадукацыі) фактычна не існавала. Пытанні дэмаграфіі і грамадска-палітычных адносін у Заходняй Беларусі ў 20–30-я гады закранулі польскія гісторыкі Пётр Эберхардт і Збігнеў Запароўскі.

Доўгі час вераснёўскія падзеі 1939 г. адна-